

Галина Міхненко
викладач, м. Київ

До питання інтелектуальної мобільності

Сучасні суспільства, які постали на ґрунті науково-технологічного знання, є надзвичайно динамічними. Вони не можуть задовольнятися передачею готового знання, оскільки знання постійно оновлюються. Тому мета сучасного вищого технічного навчального закладу – підготовка інтелектуальної, творчої еліти, яка б не тільки володіла науково-аналітичними та організаційними знаннями, а й могла розробляти та опановувати нові науковомісткі технології, швидко змінювати види та форми інтелектуальної діяльності без зниження ефективності та результативності, тобто проявляти високий рівень інтелектуальної мобільності.

Проблема мобільності та її видів ще донедавна була традиційним предметом дослідження виключно соціологів, економістів, соціальних психологів. Так, серед наступних видів трудової мобільності – освітньої (академічної), професійно-кваліфікаційної (фахової), територіальної – науковці виокремлюють інтелектуальну мобільність, до складу якої відносять інтелектуальну міграцію, що є об'єктивним процесом, та інформаційну мобільність. Інформаційна мобільність передбачає спроможність оперативно збирати, опрацьовувати, аналізувати, узагальнювати і використовувати постійно зростаючі потоки інформації у вирішенні не тільки особистих, а й професійних задач. При цьому, з одного боку, від професіонала вимагають швидких рішень, а з іншого боку – твердих, що потребують певного обдумування. Більш того, чим швидше виникають зміни, тим більше потрібно інформації, щоб найбільш ефективно на неї реагувати. Ідея нового постіндустріального суспільства Е.Тоффлера позначена привалюванням знання, освіти та інформації. Велике розмаїття суперечливих ідей сприяє «інтелектуальній безпорадності людей». Е.Тоффлер наголошує, що професійна компетентність нині залежить від високого рівня інтелектуальної мобільності

людини, де калейдоскоп образів вимагає швидкої реакції, адже їх прив'язка до реальності настільки стрімка і плинна, що досить легко може відірватися [2].

У психологічних дослідженнях мобільність розглядають як готовність до зміни стереотипів, а інтелектуальну мобільність визначають як важливу характеристику інтелекту і пов'язують з поняттями «інтелектуальна гнучкість» та «гнучкість мислення». Так, під гнучкістю мислення розуміють процесуальну властивість інтелекту, яка забезпечує його операційну діяльність, що виявляється, з одного боку, в умінні перебудовувати, переоцінювати вже наявні способи дії, з іншого боку - у сприятливому виборі певної стратегії розв'язання завдання. Виявом же інтелектуальної гнучкості є здатність швидко і легко переходити від одного класу явищ до іншого, а також спроможність відмовитись від скомпрометованої гіпотези, ідеї і знайти спосіб конструктивного розв'язання проблеми.

Розрізняють два різновиди інтелектуальної мобільності: монодисциплінарна і полідисциплінарна. Перший має на увазі здатність фахівця переходити від одного до іншого типу завдань у межах своєї професійної діяльності, другий — здатність здійснювати такі переходи в різних галузях науки. Сьогодні інженери розуміють, що нові проблеми можна вирішити тільки виходячи за межі вузьких дисциплін. Тому їм важать більше не усталені знання, а інтелектуальна гнучкість та винахідливість.

В сучасних педагогічних дослідженнях активно розробляється проблема формування інженера-інтелектуала, носія високого рівня інтелектуальної культури, що усвідомлює свою відповідальність перед суспільством за збереження сучасної цивілізації. Динаміка формування інтелектуальної культури передбачає розвиток свободи творчої думки, оволодіння засобами самоаналізу, особистісної рефлексії, розширення поля професійної підготовки як в рамках внутрішньої системи, так і в рамках між різними інтелектуальними системами. Інтелектуальна мобільність при цьому постає критеріально-індикаторною складовою інтелектуальної культури. Іншими складовими

виступають: інтелектуальна компетентність, інтелектуальна відповідальність, інтелектуальна активність, інтелектуальна інтуїція [1].

Із огляду на сутнісні ознаки інтелекту, етимологію терміна «мобільність» та екстраполюючи тлумачення мобільності з соціології та психології на педагогічну науку, Хорунжа Л. А. визначає інтелектуальну мобільність як інтегроване особистісне утворення, що включає інтелектуальні вміння, здібності та особистісні якості, які дають можливість людині швидко віднаходити, обробляти й застосовувати інформацію, приймати рішення й оперативно діяти в стандартних і нестандартних ситуаціях, ефективно реалізовувати здобуті знання, обирати оптимальні способи виконання навчальних завдань [3; 7]. Досліджуючи питання формування інтелектуальної мобільності старшокласників, дослідник визначає наступні показники рівнів сформованості у них інтелектуальної мобільності: когнітивний (знання з питань інтелектуальної мобільності особистості; якість мислення, що виявляється у швидкості, оригінальності, гнучкості, образності, спонтанності розумових операцій; операційний (сформованість інтелектуальних умінь); особистісний (вияв особистісних якостей, що характеризують інтелектуальну мобільність старшокласників); рефлексивний (сформованість рефлексивних умінь, адекватність самооцінки).

Ведучими показниками якості професійної освіти виступають мобільність і адаптованість особистості до умов динамічно мінливого середовища. Професійну мобільність розглядають як готовність і здатність фахівця до оперативного відбору та реалізації оптимальних способів виконання різноманітних завдань у межах своєї професії, успішного «переключення» на іншу діяльність або зміни видів діяльності.

При цьому високий рівень сформованості інтелектуальної мобільності, на нашу думку, виступає фактором забезпечення професійної мобільності, залишаючись водночас окремим видом (складовою) у загальній структурі трудової мобільності.

На жаль, слід зазначити, що проблема формування інтелектуальної мобільності майбутніх фахівців, зокрема інженерів, ще не стала предметом фундаментального дослідження. Тому питання формування інтелектуальної мобільності вимагає глибоких теоретичних досліджень і обґрунтованого практичного вирішення, адже тільки інтелектуально мобільні особистості в умовах постійного оновлення техніки, технології, удосконалення організації праці зможуть адаптуватися до радикальних змін навколишнього світу і проявляти свою професійну компетентність та потребу в творчій самореалізації.

Література:

1. Егорова, Г.И. Интеллектуализация профессиональной подготовки специалиста технического вуза: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.09 [Электронный ресурс] / Г.И. Егорова – Санкт-Петербург, 2005. – Режим доступа : www.dissercat.com/content/intellektualizatsiya-professionalnoi-podgotovki-spetsialista-tekhnicheskogo-vuza
2. Тоффлер Е. Третья волна / Елвін Тоффлер [Пер. з англ. А Євси]. / за ред. В. Шовкуна – К.: Вид. дім «Всесвіт», 2002. – 480 с. – Пер. За вид. The Third Wave. Alvin Toffler. Bantam books. New York * Toronto * London* Sydney *Auckland, 1980.
3. Хорунжа Л.А. Формування інтелектуальної мобільності старшокласників у навчальному процесі загальноосвітньої школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 / Харківський нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2009.